

ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫ АССАМБЛЕЯСЫ
ҚР ӨЗБЕК ЭТНО-МӘДЕНИ БІРЛЕСТІКТЕРІ “ДҮСТЛИК” ҚАУЫМДАСТЫҒЫ
ЖҰМАБЕК АХМЕТҰЛЫ ТӘШЕНЕВ АТЫНДАҒЫ УНИВЕРСИТЕТИ
ӨЗБЕКСТАН МЕМЛЕКЕТТІК ХОРЕОГРАФИЯ АКАДЕМИЯСЫ
А. НАВОИЙ АТЫНДАҒЫ ТАШКЕНТ МЕМЛЕКЕТТІК ӨЗБЕК ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ УНИВЕРСИТЕТИ

ҚОЗОҒИСТОН ХАЛҚИ АССАМБЛЕЯСИ
ҚОЗОҒИСТОН ЎЗБЕКЛАРИ ЭТНОМАДАНИЙ БИРЛАШМАЛАРИ “ДЎСТЛИК” ҲАМЖАМИЯТИ
ЖУМАБЕК АХМЕТЎҒЛИ ТАШЕНЕВ НОМЛИ УНИВЕРСИТЕТИ
ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ХОРЕОГРАФИЯ АКАДЕМИЯСИ
А. НАВОИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ
УНИВЕРСИТЕТИ

KAZAKHSTAN PEOPLE'S ASSEMBLY
SOCIETY OF ETHNO-CULTURAL ASSOCIATIONS OF UZBEKS OF KAZAKHSTAN "DOSTLIC"
ZHUMABEK AHMETULI TASHENEV UNIVERSITY
UZBEKISTAN STATE ACADEMY OF CHOREOGRAPHY
A. TASHKENT STATE UNIVERSITY OF UZBEKI LANGUAGE AND LITERATURE NAMED NAVOI

«ҒЫЛЫМ-БІЛІМ-ӨНЕР ИНТЕГРАЦИЯСЫ: ПЕРСПЕКТИВАЛЫҚ ЖОБАЛАР»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТЕОРИЯЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ

“ИЛМ-ФАН, ТАЪЛИМ ВА САНЪАТ ИНТЕГРАЦИЯСИ: ИСТИҚБОЛЛИ РЕЖАЛАР”

ХАЛҚАРО ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

“INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND ARTS: PERSPECTIVE PLANS”

MATERIALS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND THEORETICAL CONFERENCE

ШЫМКЕНТ, 18.11.2023

**ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫ АССАМБЛЕЯСЫ
ҚР ӨЗБЕК ЭТНО-МӘДЕНИ БІРЛЕСТІКТЕРІ “ДУСТЛИК” ҚАУЫМДАСТЫҒЫ
ЖҰМАБЕК АХМЕТҰЛЫ ТӘШЕНЕВ АТЫНДАҒЫ УНИВЕРСИТЕТИ
ӨЗБЕКСТАН МЕМЛЕКЕТТІК ХОРЕОГРАФИЯ АКАДЕМИЯСЫ
А. НАВОЙ АТЫНДАҒЫ ТАШКЕНТ МЕМЛЕКЕТТІК ӨЗБЕК ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ
УНИВЕРСИТЕТИ**

**ҚОЗОҒИСТОН ХАЛҚИ АССАМБЛЕЯСИ
ҚОЗОҒИСТОН ЎЗБЕКЛАРИ ЭТНОМАДАНИЙ БИРЛАШМАЛАРИ “ДЎСТЛИК” ҲАМЖАМИЯТИ
ЖУМАБЕК АХМЕТЎҒЛИ ТАШЕНЕВ НОМЛИ УНИВЕРСИТЕТИ
ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ХОРЕОГРАФИЯ АКАДЕМИЯСИ
А. НАВОЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ
УНИВЕРСИТЕТИ**

**KAZAKHSTAN PEOPLE'S ASSEMBLY
SOCIETY OF ETHNO-CULTURAL ASSOCIATIONS OF UZBEKS OF KAZAKHSTAN "DOSTLIC"
ZHUMABEK AHMETULI TASHENEV UNIVERSITY
UZBEKISTAN STATE ACADEMY OF CHOREOGRAPHY
A. TASHKENT STATE UNIVERSITY OF UZBEKI LANGUAGE AND LITERATURE NAMED NAVOI**

**«ҒЫЛЫМ-БІЛІМ-ӨНЕР ИНТЕГРАЦИЯСЫ:
ПЕРСПЕКТИВАЛЫҚ ЖОБАЛАР»**

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТЕОРИЯЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ

**“ИЛМ-ФАН, ТАЪЛИМ ВА САНЪАТ ИНТЕГРАЦИЯСИ:
ИСТИҚБОЛЛИ РЕЖАЛАР”**

ХАЛҚАРО ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

**“INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND ARTS:
PERSPECTIVE PLANS”**

MATERIALS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND THEORETICAL CONFERENCE

ISBN 978-9965-782-91-6

9 789965 782916

УДК 378:001

ББК 74.58

Ғ96

Ұйымдастыру комитетінің төрағасы

Байболов Қанат Сейтжанұлы - Жұмабек Тәшенев атындағы университет ректоры, техника ғылымдарының кандидаты, профессор

Қоғамдық кеңес: И.Хашимжанов, О.Аяшев, М.Хожиматов, Ш.Тохтасимов, Б.Шермухаммадов, Б.Расулов, Ш.Арзымбетова, П.Байнеева, Х.Хамроева, Ш.Наралиева, Шаменаз Бано, А.Аллаяров.

Редакциялық алқа: Н.Касимов, Г.Матекубова, Р.Сайфуллаева, Ш.Искандарова, М.Мамажонов, Ж.Ганиев, М.Гафуров, Ё.Саидов, М.Касимова, Б.Файзуллоев, Р.Шарипов, С.Түйчиева, Н.Уринова, А.Аккузов, С.Ганиев, А.Улуғов, Ш.Умаров, Н.Кулдашев, Б.Абдиримов, Ж.Ботабаева, Т.Бутунбоева, М.Исламова.

«Ғылым-білім-өнер интеграциясы: перспективалық жобалар» халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары=**«Илм-фан, таълим ва санъат интеграцияси: истиқболли режалар»** халқаро илмий-назарий конференция материаллари=**«Integration of science, education and arts: perspective plans» materials of the international scientific and theoretical conference»**/жалпы ред.басқарған Ш.Д.Наралиева. – Шымкент: Жұмабек Тәшенев атындағы университеті, 2023. – 809 б.

ISBN 978-9965-782- 91-6

Жинақта тіл білімі, әдебиеттану, педагогикалық-әдістемелік мәселелері, өнертану, тарих, руханияттану, театртану, аударма мәселелері, философия, мәдениеттану, құқықтану, этнографиялық, халықаралық қатынастар мәселелері бағыттары бойынша мақалалар берілген.

Тұпламдан тилшунослик, адабиётшунослик, педагогик-методик масалалар, санъатшунослик, тарих, маънавиятшунослик, театршунослик, таржима масалалари, фалсафа, маданиятшунослик, ҳуқуқшунослик, этнография, халқаро муносабатлар масалалари йўналишларига оид мақолалар ўрин олган.

The collection contains articles in the areas of linguistics, literary studies, pedagogical and methodological issues, art studies, history, spirituality, theater studies, translation issues, philosophy, cultural studies, legal studies, ethnography, international relations issues.

УДК 378:001

ББК 74.58

Берілген мақалалардың сапасы мен мазмұнына авторлардың өздері жауапты.

Берилган мақолаларнинг савияси ва мазмуни учун муаллифларнинг ўзлари масъулдир.

ISBN 978-9965-782- 91-6

© Жұмабек Тәшенев атындағы
университеті, 2023

муаммолар ҳам кўпаймоқда. Фарзандлар тарбиясида анъанавий бир қатор муаммолар, биз авваллари дуч келмаган мураккаб масалалар пайдо бўлмоқда. Ахборот асри, янги иқтисодий шароитлар ва қадриятларнинг ўзгариши, глобаллашувнинг таъсири, рақамлаштириш каби омиллар ота-оналардан бола тарбиясига янгича ёндашишни талаб этмоқда. Эндиликда болаларни фақат ҳаётий тажрибада ўзлаштирилган амалий билим ва кўникмаларга таяниб тарбиялаш яхши натижалар беравермайди”⁵⁶. Демак, ўсиб келаётган ёш авлод онгу шуурида она тилига ҳурмат ва муҳаббат туйғуларини шакллантириш учун таълимнинг инновацион ғояларга асосланган замонавий шакллари жорий қилишимиз зарур.

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, Қозоғистондаги таълим ўзбек тилида олиб бориладиган мактабларнинг ноанъанавий ўзбек тили дарсларида адабий матн устида ишлаш учун Минҳожиддин Мирзо шеърятидан фойдаланиш ижобий самара беради. Унинг шеър ва дostonларида тасвирий воситалар, шеърый санъатлар ўзига хос услубни намоён этиши билан ўқувчиларнинг эътиборини тортади, мисралардаги жозиба ва тиниклик асарнинг ўқилишида ҳам жарангдорлик ва оҳангдорликни таъминлайди. Шунинг баробарида, она тили таълимининг аҳамияти ва масъулияти нечоғлиқ улкан эканлигини унутмаслигимиз шарт.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Алметов Н. Мактаб ота – оналар университети. Ўқув – методик қўлланма. Шимкент.: 2023.
2. Каримов С. Ўзбек тилининг грамматик стилистикаси масалалари. – Самарқанд, 2012.
3. Каримов С. Бадиий услуб ва ифода тасвир воситалари. – Самарқанд: СамДУ, 1994.
4. Кузнецов И.Н. Современная деловая риторика. – М.: Гросс Медиа, 2007.
5. Мирзо М. Гуллаш пайти келди, боғларим. Т.: “Тафаккур”, 2015.
6. Озеров Л. Работа поэта. М.: “Прогресс”, 1968.
7. Ҳомидий Ҳ., Абдуллаева Ш., Иброҳимова С. Адабиётшунослик терминлари луғати. Т.: “Ўқитувчи”, 1970.
8. Ғаниев С. Минҳожиддин Мирзо шеърятини лингвопоэтикаси: фил. фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) дисс. автореферати. – Фарғона, 2023. – 52 б.

ЖАДИДЧИЛИК ВА ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ ИСЛОҲОТИ

(Маҳмудхўжа Бехбудий фаолияти мисолида)

Рустам ШАРИПОВ
Тошкент давлат шарқшунослик
университетининг доценти,
филология фанлари номзоди

Аннотация. Мазкур мақолада Туркистон жадидчилик ҳаракатининг раҳнамоси Маҳмудхўжа Бехбудий фаолияти мисолида XX аср бошида жадидчилик ва давлат бошқаруви ислоҳоти масалалари тадқиқ қилинди.

Калит сўзлар: жадидчилик, Туркистон, халқ, ислоҳот, жамият, маърифат, давлат.

⁵⁶ Алметов Н. Мактаб ота – оналар университети. Ўқув – методик қўлланма. Шимкент.: 2023. -Б.11.

Аннотация. Бұл мақалада XX ғасыр басындағы жәдидшілік және мемлекеттік басқару реформасы мәселелері Түркістан жәдидшілік қозғалысының жетекшісі Махмудқожа Бехбуди қызметі мысалында зерттелді.

Түйін сөздер: жәдидшілдік, Түркістан, халық, реформа, қоғам, ағартушылық, мемлекет.

Аннотация. В данной статье исследованы вопросы джадидизма и реформы государственного управления в начале XX века на примере деятельности лидера туркестанского джадидистского движения Махмудходжи Бехбуди.

Ключевые слова: джадидизм, Туркестан, народ, реформа, общество, просвещение, государство.

XX аср бошларида Туркистон жадидлари фақат бадий ижод, илмий фаолият, мактаб ва маориф ислоҳоти масалалари билангина эмас, айти пайтда давлат қурилишига оид сиёсий-ҳуқуқий масалалар билан ҳам шуғулландилар. Буни ўша даврдаги тарихий шароит, хусусан Туркистон аҳолисининг ҳатто илғор қисмида ҳам ҳуқуқий билимнинг йўқлиги ёки етишмаслиги тақозо этди. Шу даврда мактаб ёки бирор уюшма (ташкилот) очмоқчи бўлган кишилар ҳатто бунинг учун кимдан рухсат олиш ва кимнинг номига ариза ёзиш масаласида ҳам қийналиб, мураккаб вазиятга тушиб қолдилар. Мактаб, ёки уюшма, ёхуд жамият очган кишилар эса бу мактаб, ёки уюшма, ёхуд жамиятнинг кейинги фаолиятини ташкил этишда ожизлик қилдилар. Вазиятнинг ана шундай тус олганини кўрган Мунаввар қори Абдурашидхонов 1914 йили "Садои Туркистон" газетасининг 14 июнь сониди "Жамиятлар қандай очилур" деган мақола билан чиқишга мажбур бўлди.

"Мактабни очуб қўя қолғон ила иш битмаслиги, балки анинг фарқи ва давоми учун моддий ва маънавий ёрдам ва маъсванатлар, ғайрат ва ҳимматлар лозим эканлиги онглашилмишдир. Бунинг учун энг яхши чора ўлароқ "жамият"ни тузмишлар. Яъни расмий бир қонун доирасида халқдан иона йиғиб, очилмиш ва очиладурғон мактаб ва дорулулумларнинг нуқсон ва эҳтиёжларни енгиллик ила ислоҳ қилмоқ ва адо қилмоқ усулини ижод этмишлар...

... Биноаналайх ҳозирда бизим Туркистон тараққийпарварона кўпроқ шул мактаб ва жамият атрофида айланмақдалар. Лекин бу мактаб, жамиятларни очмак учун қандай тадбирлар лозим? Ҳукуматдан қайси йўл ила ижозат олинур Қандай устав ва програмлар ила очмак фойдали бўлур?..." (Мунаввар қори Абдурашидхонов. Танланган асарлар. – Т., Маънавият, 2003. –Б. 161).

Мунаввар қори мазкур мақоласида, масалан, мактаб ё жамиятни очиш учун ишни нимадан бошлаш, мактаб ё жамиятнинг низомини қандай тузиш ва кимнинг номига ариза ёзиш ҳамда бу билангина кифояланмай, тегишли идораларга бир эмас, бир неча мароталаб қатнаш лозимлигини айтган.

Тарихий даврнинг ўзгариши билан кишиларда ибтидоий ҳуқуқий билимнинг йўқлиги, айтиқса, яққол сезилди ва шундай билимга халқ оммасида катта эҳтиёж пайдо бўлди. Ана шундай шароитда жадидлар халққа ибтидоий ҳуқуқий маълумотлар бериш билан бирга жамиятнинг ҳуқуқий нормаларини ишлаб чиқишга ҳам алоҳида эътибор бердилар.

XX аср бошларида Туркистон халқларининг миллий манфаатларини чор ҳукумати олдида ҳимоя этиш учун камида Россия Давлат Думасининг ёки Тошкент шаҳри аҳолисининг ижтимоий-иқтисодий муаммоларини ҳал этиш ёки кўтариш учун эса камида Тошкент шаҳар Думасининг аъзоси бўлиш лозим эди. Чор ҳокимияти йилларида марказий ва маҳаллий Давлат Думаларига аъзо бўлган ерли халқ вакилларининг ҳаммасини ҳам ўзларининг эл-юрт олдидаги бурчларини бажарган, деб бўлмайди. Лекин улар орасида Маҳмудхўжа Бехбудий сингари халқ ва мамлакат дарди билан яшаган сиймолар бор эдики, улар Давлат Думасининг аъзоси сифатида самарали фаолият олиб бордилар.

2001 йили Ҳаарлем (Голландия)да нашр этилган "Туркистонда янгилик ҳаракатлари ва ихтилоллар. 1900-1924" деган тўпلامдан маълум бўлишича, М.Бехбудий 1907 йилда Россия 3-Давлат Думаси йиғилишида кўриб чиқиш учун "Туркистон маданий мухторияти лойиҳаси"ни тайёрлаган ва бу "Лойиҳа"ни Давлат Думасининг Мусулмон фракциясига топширган экан. Бухоро Халқ Совет Республикасининг собиқ Марказий Ижроия Қўмитаси раиси Усмон Хўжаев (Усмон Хўжа, 1878-1968) хотирасига бағишланган ушбу тўплам унинг фарзанди доктор Темур Хўжаўғли (Темур Хўжа) томонидан нашрга тайёрланган.

Мазкур "Лойиҳа" М.Бехбудийнинг Россия Давлат Думасига таклифи сифатида ёзилгани учун Думанинг Мусулмон фракцияси уни шу соҳага яқин кишиларга фикр олиш учун берган ва у шундай йўл билан Туркистон масалалари бўйича таниқли мутахассис Исмоилбек Гаспаралининг қўлига тушган. И.Гаспаралининг кизи Шафиқахоним отасининг архивини Туркияга олиб бориб, Анқарадаги доктор Нажип Ҳаблемитўғлига топширган. Доктор Нажипбек янги, XXI аср арафасида И.Гаспарали архивидан Бехбудийнинг "Лойиҳа"сини топиб, уни Темур Хўжаўғлига берган. Шу тарзда "Лойиҳа" Темурхўжанинг ташаббуси ва меҳнати билан дастлиб Голландияда чоп этилган тўпلامдан, кейин проф. Беғали Қосимов воситасида Ўзбекистонда "Жаҳон адабиёти" журналининг 2003 йил 8-сонида эълон қилинди.

"Лойиҳа"га ёзилган кириш сўзидан маълум бўлишича, Бехбудий 2-Давлат Думасининг Мусулмон фракциясига ҳам бир неча маърузалар ёзиб берган ва уларда Туркистон мухторияти билан боғлиқ муҳим масалаларни кўтарган. Бизнингча, зикр этилаётган "Лойиҳа"да Бехбудийнинг ўша маърузаларда илгари сурган айрим фикр ва мулоҳазалари ҳам муайян ҳуқуқий нормалар сифатида ўзининг янгича талқинини топган бўлиши мумкин.

Лойиҳа тўққиз бўлимдан иборат бўлиб, улар қуйидагилардир:

1. Дума хусусинда.
2. Русия мусулмонлари раиси.
3. Туркистон Идораи руҳония ва дохилияси асосининг мусаваддаси (қораламаси) Туркистон Идораи руҳония ва дохилияси хусусинда.
4. Идораи руҳония ва дохилия асосларининг хатти-ҳаракати.
5. Идораи руҳония ва дохилия тасарруфиндаги ишлар.
6. Идораи руҳония ва дохилия масъулияти.
7. Туркистон қозилари хусусинда.
8. Жоний ва бадкорлар (жиноятчи ва безорилар).
9. Туркистон яҳудийлари ва ажнабийлари.

"Лойиха"нинг бу қисмлари ва улардаги айрим моддаларини шарҳлашдан аввал шуни айтиш жоизки, Беҳбудий 18 ёшидан бошлаб қозихонада мирзалик қилган. У шу лавозимда ишлаш жараёнида ўзининг катта истеъдодини, руҳония ва дохилия соҳасидаги бой билимини намойиш этиб, қози ва муфти даражига эришган. Аммо 1899-1900 йилларда ҳаж сафари муносабати билан Арабистон, Миср ва Туркияда бўлиши ҳамда бу мамлакатлардаги мактаб ва мадраса таълими билан танишиш унинг ҳаётини мутлақо ўзгартириб юборди. 1903 йилдан бошлаб Беҳбудийнинг диққат марказида фақат бир масала — янги типдаги мактаб масаласи турди ва шу мактаб ёрдамида Туркистон аҳолисини чирмаб ташлаган бидъат ва жаҳолатга қарши курашиш ва халқ оммаси ўртасида маърифат зиёларини тарқатишни ўз олдига мақсад қилиб қўйди. Туркистоннинг илғор кишилари сафидан ўрин эгаллаган Беҳбудий 1906 йили Нижний Новгородга бориб, Россия мусулмонларининг турмуш ва маданияти муаммоларига бағишланган курултойда иштирок этди. Унинг мазкур курултойда Туркистон мусулмонлари гуруҳига раҳбарлик қилиши ва катта нутқ сўзлаши йиғилганларда яхши таассурот қолдиради. У Россия Давлат Думаси Мусулмонлар фракцияси аъзолари ўртасида обрў-эътибор қозониб, Туркистон муаммоларини улар ёрдамида Давлат Думасига ҳавола этмоқчи бўлади.

Беҳбудийнинг 3-Давлат Думаси Мусулмонлар фракциясига йўллаган "Лойиха"сининг Туркистон маданий мухториятига бағишлангани бежиз эмас. Проф. Б.Қосимовнинг "Жаҳон адабиёти" журналининг зикр этилган сониди босилган кириш сўзида ёзишича, 1- ва 2-Давлат Думаларида қизгин муҳокама этилган масалалардан бири ҳам мухторият масаласи эди. Аммо *мухторият* тушунчаси ўша вақтда ҳали сиёсий-ижтимоий ва маданий мустақиллик маъносини англатмаган. Бинобарин, Россия мусулмонлари *маданий мухторият* тушунчаси остида миллат миллий-маданий турмушининг дахлсизлигини назарда тутганлар. Бу ўша давр учун, шубҳасиз, жасоратли ҳаракат ҳисобланган.

Энди бевосита "Лойиха"нинг биринчи бўлимига эътибор қаратадиган бўлсак, унда асосан Туркистон аҳолисидан Давлат Думасига вакил сайланишининг ҳуқуқий нормалари ҳақида баҳс боради. Беҳбудий бу масалада Туркистондаги мусулмон аҳолисининг сонидан келиб чиққан ҳолда вакил сайланишини лозим, деб билади. Бу моддага эслатма сифатида айтиш лозимки, ўша вақтда Туркистонда ўрнашиб олган рус аҳолисининг сони (322 минг), маҳаллий халқ нуфузи (5 миллион 378 минг) дан қарийб йигирма марта кам бўлган.

"Лойиха"даги "Россия мусулмонлари раиси" деб номланган иккинчи бўлимнинг маъно-моҳияти қуйидаги масалага қаратилган. Беҳбудийнинг фикрича, Умумроссия мусулмонларининг диний ва ҳаётий ишларини бажариш ҳамда барча руҳония ва дохилия идораларига раҳбарлик қилиш учун Петербургда, яъни Россиянинг пойтахтида маҳкамаи исломия ташкил этилиши, ҳам диний билим, ҳам замонавий воқеалардан яхши хабардор мусулмонлардан бирининг бу маҳкамага маълум бир муддатга раис этиб сайланиши лозим.

Туркистон идораи руҳония ва дохилияси масалаларига бағишланган учинчи бўлим "Лойиха"нинг энг катта бўлими бўлиб, ўн моддадан иборат. Бу моддаларнинг асосий мазмуни қуйидаги масалаларни ўз қамровига олган:

1. Сирдарё, Фарғона, Самарқанд, Еттисув, Закаспийск вилоятларидан иборат Туркистон учун бир идораи руҳония ва дохилия (Диний ва ички ишлар идораси)ни ташкил этиш ва бу идорани Тошкент шаҳрида барпо этиб, унга "биринчи даражали уламо синфидан шариат ва замондан хабардор киши"ни сайлов йўли билан беш йиллик муддатга шайхул-ислом этиб тайинлаш.

2. Мазкур идорани қуйидаги тартибда ташкил этиш: 1 раис – шайхул ислом, 5 диний аллома – аълам, 5 олий ва ўрта маълумотли мусулмон – чилон (аъзо), шунингдек, мирзо ва саркотиб.

3. Аълам ва чилон (аъзо)ларни ҳар бир вилоятдан беш йиллик муддатга сайлов йўли билан тайинлаш.

4. Идораи руҳония ва дохилия таркибига, юқорида қайд этилган аълам ва чилон (аъзо)лардан ташқари, барча маҳаллий яҳудийлардан бир нафар яҳудий олимни сайлов йўли билан жалб этиш.

5. Туркистоннинг ҳар бир вилоятида Идораи руҳония ва дохилия шўъбаларини очиш ва бу шўъбаларга вилоят шаҳарларининг мусулмонлар яшайдиган қисмидан жой бериш.

6. Идораи руҳония ва дохилия шўъбасининг таркибини қуйидагича белгилаш: 1 раислик қилувчи – охунд, 3 диний уламо – вилоят аълами, 1 олий маълумотли мусулмон – вилоят чилони (аъзоси) ва, агар лозим топилса, мирзо (саркотиб).

7. Ҳар бир вилоятда Туркистон Идораи руҳония ва дохилияси, унинг шўъбалари ва дорулқазо(қозихона) ҳукм ва талабларини ижро этадиган ижроия маҳкамасини тузиш.

8. Маҳкамага маълумотли мусулмонлардан сайлов йўли билан раис этиб тайинлаш.

9. Туркистондаги мусулмон волость йўллар бошқарувчилари, старшина ва старший (катта) оқсоқолларини ижроия маҳкаманинг амирлигига тобе деб ҳисоблаш.

10. Бу идораларнинг барчаси шўъбаи руҳония ва шўъбаи ҳаётига бўлинадилар. Бехбудий Туркистон Идораи руҳония ва дохилиянинг раҳбарияти ва таркибий қисмларига кенг тўхтабгина қолмай, унинг фаолият доирасини ҳам белгилаб берган. Умуман, "Лойиҳа"нинг шарҳланаётган бу биринчи қисмида Идораи руҳония ва дохилия масалалари муаллифнинг диққат марказида туради. Бунинг сабаби шундаки, XX аср бошларида Туркистон аҳолиси ўртасида Ислом дини катта мавқега эга бўлиб, унинг маънавий ва маданий ҳаётига, Бехбудий ўйлаганидек, янги диний тузилма – Идораи руҳония ва дохилия орқали таъсир кўрсатиш ва аҳолининг турмуш тарзини шу тузилма ёрдамида ўзгартириб бориш мумкин эди. Шунинг учун ҳам мазкур "Лойиҳа"да Идораи руҳония ва дохилиянинг фаолият ва масъулият доираси қуйидагича белгиланган:

4-бўлим. Идораи руҳония ва дохилия аъзоларининг хатти-ҳаракати.

1. Шайхул-ислом ва охунд – руҳоний ва шаръий ишлар, аъламлар – қонун-қоидалар ва замоннинг зарур ишлари, аъзолар эса турли-туман ишлар билан шуғулланадилар. Мухим ишларга вилоят аъламлари ва аъзолари ҳам чақирилиб, мажлис ўтказилади. Ҳатто лозим бўлганда Россиядаги Идораи руҳония ва мухторият доираларидан маслаҳат олинади.

2. Туркистон Идораи руҳония ва дохилияси шўъбалари Россия Мусулмонлари иттифоқи қарорларига риоя қилади.

3. Мажлис ва идораларнинг ҳар бир иши, ҳукм ва қарори шариат қонун ва қоидалари доирасида бўлади.

4. Туркистон Идораи руҳония ва дохилияси тасарруфидаги шиа мазҳабига мансуб мусулмонларнинг русуми мазҳабияга оид фатволари Закавказиядаги шиа шайхул-исломи мажлисининг розилиги билан кучга киради.

5. Маҳаллий аҳоли жамиятлари бу идораларнинг руҳоний ва ҳаётий шўъбалари тўғрисида маълумот олиш, тафтиш қилиш ва ҳисоб сўрашга ҳақлидир.

5-бўлим. Идораи руҳония ва дохилия тасарруфиндаги ишлар.

Бу бўлимда Идоранинг фаолият доираси ўн икки моддада белгиланган ва уларнинг асосийлари қуйидагилардир:

1. Идора ўз шўъбаларига раҳбарлик қилиш билан бирга улар ўртасида алоқа ўрнатади ва барча маҳаллий идораларнинг ишларини тартибга солади.

2. Маҳаллий рус маҳкамаларига савол билан мурожаат этади, бу маълумотларнинг хатти-ҳаракатларига норозилик билдиради ва тегишли халқ ҳуқуқини маҳаллий ҳукумат олдида ҳимоя қилади.

3. Мерос-туғилиш, бола боқиб олиш ва тарбиялаш, никоҳ-талок, бола сақлаб олиш, ҳуллас, рўзғор ва оила ишлари, турли хил кўчма ва кўчмас мулк ҳамда номус даъволари билан шуғулланади.

4. Масжид, мадраса, мактаб, вақф ва хайр-саҳоват, васият ишлари билан шуғулланувчи мутавалли ва нозирлар ҳамда диний ва дунёвий таҳсил дастурлари, шунингдек, мактаб ва мадрасалар тузилмасини ташкил этади.

5. Туркистон қозиларига шаръий, урфий, тижорий ва замоний ишларни сўрамоқлари учун ҳамда жазо учун дастуруламал ва қонунномалар тасниф этади.

6. Барча руҳоний ва миллий, дохилий мактаб хизматларига кирадиган шахсларни имтиҳон қилиб, улар савиясининг етуқлиги ва ҳақлиги ҳақида шаҳодатнома беради.

7. Ер ва сув масаласини Туркистоннинг дохилий маишат ва аҳволи ҳавоия жуғрофиясига мувофиқ суратда ҳолисона ва қонун асосида ҳал этади ва ҳ.к.

Кўрамизки, Бехбудий талқинидаги Идораи руҳония ва дохилия Туркистон аҳолиси ҳаётининг қарийб барча муаммолари билан шуғулланиш ва бу муаммоларни шариат амаллари асосида ҳал этиш ҳуқуқига эга. У ҳатто аҳолидан тушган шикоят ва аризалар асосида маҳаллий рус маҳкамаларига мурожаат этиши, улар хатти-ҳаракатига нисбатан норозилик билдириши ҳам мумкинки, бу "Лойиҳа"нинг қимматини янада оширган.

Ниҳоят, Идораи руҳония ва дохилиянинг жавобгарлигига бағишланган сўнгги 6-бўлим қуйидаги масалаларни ўз ичига олган:

1. Идораи руҳония ва дохилия шўъбалари, ижроия маҳкамасининг, аълам ва аъзолари ҳамда қозихона ходимларининг хиёнат ва жинойтлари Идораи руҳония ва дохилия маҳкамаси томонидан текширилади.

2. Туркистон Идораи руҳония ва дохилиянинг раис, аълам ва аъзоларининг жинойтлари тафтиш комиссияси томонидан ўрганилади. Россиядаги барча

Идораи руҳония ва мухториятларни текшириш Умумроссия мусулмонлари раиси маҳкамасининг вазифасига киради.

Туркистон Идораи руҳония ва дохилиясининг тузилмаси, аъзоларининг хатти-ҳаракати, тасарруфидаги ишлар ва масъулияти Бехбудий томонидан шундай мукамаллик билан ишлаб чиқилганки, унинг ҳам шариат қонун-қоидалари, ҳам замонавий ҳуқуқий билимларни пухта эгаллаганлиги яққол кўриниб туради.

7-бўлим. Туркистон қозилари хусусинда.

Бехбудий қозихонада ишлагани ва бу соҳани мукамал билгани учун Туркистон қозиларининг ҳуқуқий мақоми ва қозилик тизимининг ҳуқуқий масалаларини ўн моддада ифодалаган ва бу моддаларнинг асосийлари қуйидагилардир:

1. Туркистон қозилари ҳозирги тартибда сайланиши, аммо уларнинг бу лавозимга лойиқликлари Идораи руҳония ва дохилия ёки шўъбасининг шаҳодатномаси билан тасдиқланиши лозим. Уларни бўшатиш масаласи ҳам мазкур Идора ихтиёридадир.

2. Туркистон музофотидаги ҳукм чиқарадиган бошқа мансаблар тугатилиб, улар ўрнига шаръий қозилар мансаби жорий этилсин.

3. Ҳар бир волостда бир қозихона, ҳар бир қозихонада эса бир қози ва бир муовин мансаби белгилансин.

4. Қози ва муовиннинг вазифалари ҳозиргидек халқ тарафидан белгиланиб, маоши Идораи руҳония томонидан берилсин.

5. Бир қозининг ҳукмидан норози бўлган киши ҳозиргидек 4 қозидан иборат кенгашга мурожаат этсин.

6. Қозилар кенгашининг ҳукми апелляция учун Идораи руҳониягача кўтарилиб, бекор қилиниши ёки рад этилиши мумкин.

7. Қозихонада ёзиладиган барча ҳужжатлар туркча (ўзбекча) ёзилиб, даъво ва ҳужжат суммаси чекланмаслиги лозим.

8. Туркистон қозилари томонидан тасдиқланган барча васиқалар, ҳукм ва хатлар Россиядаги адлия маҳкамалари томонидан эътиборга олинishi мақсадга мувофиқ ва ҳ.к.

"Лойиҳа"нинг "Жоний ва бадкорлар" ("Жиноятчи ва безорилар") деган саккизинчи ҳамда "Туркистон яҳудийлари ва ажнабийлари" деган тўққизинчи бўлимлари ҳам мазкур масалаларга оид ишларни адолатли ҳал қилишга қаратилган моддалардан ташкил топган. Масалан, агар туркистонликлар 3 марта ўғирлик қилган ёки умумга зарар келтирган бўлсалар, улар Идораи руҳониянинг хоҳиши билан бошқа маҳаллага вақтинча ёки умрбод чиқарилиб юборилиши мумкин ва ҳ.к.

Бехбудий Идораи руҳония ва дохилия фаолияти билан боғлиқ бу ҳуқуқий қарашлари ва таклифларини баён этгач, ҳукумат идораларининг фаолияти билан боғлиқ "талаб ва модда"лардан иборат "Лойиҳа"нинг иккинчи қисмини ҳам Мусулмон фракциясига маъруза тарзида тақдим этган. Бу қисм қуйидаги тўрт бўлимдан ташкил топган:

1. Миллий маҳкамалар хусусинда.

2. Вақфлар хусусинда.

3. Умумий мактаблар.

4. Сув ва ерлар хусусинда.

"Мулкий маҳкамалар хусусинда" деб номланган биринчи бўлимдаги Бехбудийнинг ҳуқуқий қарашлари мазкур маҳкама ишини тубдан қайта қуришга қаратилгани билан, айниқса, аҳамиятлидир. Бехбудийнинг бу масала бўйича қарашлари ва таклифлари ўн икки моддадан иборат бўлиб, уларнинг асосийлари қуйидагилардир:

1. Туркистон ўлкасининг бош маҳкамасидаги мулкий, молий ва илмий шўъба ҳамда мажлис (кенгаш)ларига мусулмонлардан идора ходими, аъзо ва маслаҳатчилар тайинлаш.

2. Барча вилоят маҳкамаларининг шу масаладаги шўъба ва мажлис (кенгаш)ларига мусулмонлардан лозим қадар аъзо ва маслаҳатчи тайинлаш.

3. Ҳар бир шаҳар ва катта қасаба (шаҳарча)да шаҳар Думаси очилиб, аъзолари сонини аҳолининг жинси (тури)га қараб тақсим қилиш.

4. Россия адлия маҳкамалари сайловига ва бу маҳкамалардаги мансабларга сайланишга мусулмонларни ҳақли деб ҳисоблаш.

5. Туркистон турмушидан хабарсиз юристларни Туркистон адлия маҳкамаларига ҳоким этиб тайинламаслик.

6. Қози ё судялар жазо тайин қилмагунча ҳеч кимни ҳибсга олмаслик.

7. Туркистонда Идораи руҳонияни тезлик билан очиш.

8. Қозилар ҳукмини прокурор назоратидан чиқарилиб, Идораи руҳония ихтиёрига топшириш ва ҳ.к.

"Лойиҳа"даги вақф масаласига бағишланган иккинчи бўлимнинг мақсад ва моҳияти вақф ишларини буткул Идораи руҳония ихтиёрига ўтказишга қаратилган. Бехбудий, "Лойиҳа"нинг бошқа бўлимларидан ҳам маълум бўлганидек, ўлкадаги асосий ишларга раҳбарликни амалга ошириш учун Идораи руҳония ва дохилияни тузиш ҳамда ҳукумат маҳкамалари тасарруфидаги бир қатор вазифаларни шу Идора ихтиёрига ўтказиш йўли билан Туркистоннинг "маданий мухторияти"га эришмоқчи бўлган.

Энди "Лойиҳа" муаллифининг умумий мактабларга оид ҳуқуқий таклифлари билан танишайлик. Бу масалага оид таклифлар қуйидаги тўрт моддадан иборат:

1. Россиядаги умумий таълим (ўқитув) масаласи ва моддаси Туркистонга ҳам барабар тегишли, деб ҳисоблансин.

2. Туркистондаги мактаб ва мадрасалар ҳукумат (рус маъмурияти назарда тутилмоқда) назоратидан озод этилсин.

3. Умумий ўрта ва олий мактабларга мусулмонлардан комиссия тайинлансин. Рус ҳарфи (ёзуви) мусулмон мактабларида жорий этилмасин.

4. Мусулмон бор бўлган ҳар хил корхона, ҳибсхона ва аскархонага мусулмон руҳонийси тайинлансин.

Юқоридаги моддалардан шу нарса аён бўладики, Бехбудий бир томондан, Туркистон Россиянинг таркибий қисмига киргани ҳолда бу ерда яшовчи мусулмонларнинг Россиядаги ижтимоий имтиёзлардан фойдалана олмаётганларини кўзда тутиб, маҳаллий халқнинг Россиядаги рус фуқаролари билан тенг ҳуқуқли бўлиши, иккинчи томондан, Туркистондаги рус

маъмуриятининг раҳбарлик ҳуқуқларини чегаралаш. Туркистоннинг "маданий мухторият"ига эришиш йўллари ахтарган. Бехбудийнинг бундай интилишлари "Лойиҳа"нинг сув ва ер ҳақидаги бўлимида ҳам ўз ифодасини топган.

Ҳукумат идоралари тасарруфидаги масалаларга бағишланган сўнгги бўлим "Сув ва ерлар хусусида" деб аталган бўлиб, қуйидаги моддалардан иборат:

1. Дунёнинг қайси мамлакатада яшашидан қатъий назар ҳар бир мусулмон Туркистондан ер сотиб олишга ҳақлидир, худди шунингдек, туркистонликлар ҳам дунёнинг бошқа мамлакатларидан ер сотиб олишлари мумкин.

2. Сахро-биёбон, тоғли жойларда яшовчи ва шаҳар халқининг маиший турмуш талаби билан яйлоқ, чашма, ўрмон, кон, кўл, ўтлоқ ва дарёдан фойдаланишини таъқиқловчи қонунлар бекор қилинсин.

3. Дарё ва катта-кичик ариқ сувлари тақсими аҳолининг иттифоқи ва маслаҳати асосида кечсин.

4. Туркистон халқи талаб қилмагунча Туркистонга муҳожир юборилмасин.

5. Туркистон шаҳарларидаги ерлар тегишли қонун чиқмагунча ғайримусулмонларга на вақтинча, на абадий фойдаланиш учун берилмасин.

Бехбудийнинг 3-Россия Давлат Думаси фракциясига йўллаган "Туркистон маданий мухторияти лойиҳаси" шундан иборат.

Бехбудий 1907 йил ноябрь ойида ёзилган бу ҳужжати билан Россия мустамлакачилик сиёсатининг Туркистондаги кишанларини бўшаштирмоқчи бўлганки, биз бу ҳужжатда орадан ўн йил ўтгач, 1917 йилда амалга ошган Туркистон Мухторияти ғояларининг дастлабки садоларини кўрамиз. Бехбудийнинг бу "Лойиҳа"си билан Туркистондаги мустамлака давлат тузумини ислоҳ этмоқчи бўлгани шубҳасиз. Ўлкадаги бир қатор ҳаётий масалаларнинг давлат тасарруфида Идораи руҳония ва дохилия ихтиёрига ўтказилиши, шунингдек, мактаб, сув ва ер масалалари юзасидан олға сурилган таклифлар Бехбудийнинг ўз давридан камида ўн йилга илғорлаб кетганини кўрсатади.

Афсуски, шу даврда ўзбек жадиदчилик ҳаракатида Туркистон халқлари тақдири билан боғлиқ муҳим ҳуқуқий масалаларни Бехбудийдек теран тушунган ва бу масалаларни Россия Давлат Думаси даражасига олиб чиққан бошқа бирорта киши бўлмаган.

Орадан ўн йил ўтгач, Россияда 1917 йил Февраль инқилоби ғалаба қозонди. Россиянинг бевосита назорати остида яшаётган Бухоро амирлигидаги сиёсий ва ижтимоий вазият ҳам кескин ўзгариб, амирликнинг метин деворлари нурай бошлади. Шундай шароитда амирга бирдан-бир муҳолиф куч – "Ёш бухороликлар" ҳаракати ўз сафларини қайта қуришга киришди. Янги Марказий Қўмита мавжуд тарихий шароитидан келиб чиқиб, ташкилотнинг амалий дастурини ишлаб чиқишни ўз олдига бирламчи вазифа сифатида қўйди. Жадиждарнинг сиёсий-ҳуқуқий қарашлари деганда, улар қаламига мансуб шундай асарларни ҳам кўз олдимизга келтириб, жадид маърифатпарварларининг ижтимоий қарашлари заминида халқ ва Ватан озодлиги ҳамда миллий тараққиёт ғоялари ётади, десак, адолатдан бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Исҳоқхон И. Мезон уз - замон. Танланган асарлар. Т. "Маънавият" нашриёти, 2020.
2. Исҳоқхон И. Письмо из Тюря –курмана. Танланган асарлар. Т. "Маънавият" нашриёти, 2020.
3. Алимова Д. Жадидчилик: ислохот, янгиланиш мустақиллик ва тараққиёт учун кураш. "Университет", Т. 1999 йил.
4. Фитрат А. Ҳиндистонда бир фаранги ила бухороли мударриснинг жадид мактаблари хусусинда қилган мунозараси. Танланган асарлар. Т.: "Маънавият" нашриёти, 2020.
5. Шарафиддинов О. Танланган асарлар. Т.: "Шарк", 2019.
6. Фитрат А. Оила. Танланган асарлар. Т. "Маънавият" нашриёти, 2021.

LINGVOPOETIKA TILSHUNOSLIK SOHASI SIFATIDA

Mamajonov Muhammadjon Yusubjonovich,
FarDU chet tillari fakulteti dekani, filologiya fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent
Muhammadjon706@mail.ru

Habibullayeva Sohibjamol Akmaljon qizi
FDU stajyor-tadqiqotchi +998905841353
Sohibjamolhabibullayeva84@gmail.com

Аннотация. Бұл мақала өзбек және әлемдік тіл біліміндегі лингвопоэтиканың рөліне, әлемдік лингвистердің лингвопоэтикаға деген көзқарасын көрсететін теориялық мәселелерге, лингвопоэтиканың практикалық және теориялық мәселелерін, эволюциялық жетілдіру негізінде жалпы теориялық көзқарастарды қамтуға арналған.

Кілт сөздер. Лингвопоэтика, семиотика, риторика, поэтика, көркем контекст, прагмалингвистика.

Annotation. This article is devoted to the role of linguopoetics in Uzbek and world linguistics, theoretical issues, which reflect the views of World linguists on linguopoetics, coverage of practical and theoretical issues of linguopoetics, general theoretical views on the basis of evolutionary improvement.

Keywords. Linguopoetics, semiotics, rhetoric, poetics, artistic context, pragmalinguistics.

Bugungi kun tilshunosligida intralingvistikani o'rganishdan tashqari yangi sohalar shakllandi. Ular tilshunoslikni boshqa sohalar bilan bog'liq holda o'rganuvchi sotsiolingvistika, stilistika, semiotika, ritorika, psixolingvistika, lingvopoetika, pragmalingvistika va boshqa shu kabi sohalar vujudga keldi.

Bu sohadagi izlanishlar ikki va undan ortiq fanlarning hamkorligida amalga oshirilishi bois sotsiolingvistika, psixolingvistika, lingvokulturologiya, pragmalingvistika, kognitiv tilshunoslik kabi yangi fan tarmoqlari vujudga kelmoqda. Shulardan biri lingvopoetika bo'lib u tilshunoslik va adabiyotshunoslik nuqtalari kesishmasidan paydo bo'lgan.

"Lingvopoetika" terminiga ilmiy adabiyotlarda shunday ta'rif beriladi: "filologiyaning alohida bo'limi bo'lgan lingvopoetikaning predmeti bu – yozuvchi

“Ғылым-білім-өнер интеграциясы: перспективалық жобалар”

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ

18.	Қосимов Абдуғафур	ФАРҒОНА АДАБИЁТШУНОСЛИК МАКТАБИ: КЕЧА ВА БУГУН	87
19.	Султонмурод ОЛИМ	“ҚИЁМАТ”НИНГ “ҚИЁМАТ” ТАРЖИМАСИ: МИЛЛИЙЛИК ВА УСЛУБИЙ ИЗЛАНИШЛАР	90
20.	Жўраев Ҳабибулло	МИЛЛАТЛАРАРО ТОТУВЛИК ВА ДИНИЙ БАҒРИКЕНГЛИК КУЙЧИСИ	100
21.	Пўлат Ташкенбаев Нодира Алимжанова	ИСТИҚЛОЛ ЙИЛЛАРИДА БОЛАЛАР МУСИҚА ВА РАҚС САНЪАТИНИНГ РИВОЖЛАНИШ КОНЦЕПЦИЯСИ	103
22.	Muyassar Saparniyazova	ЭРГОНОМИКА И РЕКЛАМА	106
23.	Sabirdinov Akbar	ABDULLA QAHNORNING “SAROB” ROMANIDA XARAKTERLAR TASVIRI	110
24.	Саидов Ёқуб	МИЛЛИЙ ТИЛ ТАРАҚҚИЁТИДА ҲОЖИ МУИННИНГ ЎРНИ	115
25.	Usmonova Huriniso	MODAL SO‘ZLARINING SINTAKTIK KONSTRUKSIYALARDAGI	120
26.	Салимжон Ғаниев Маърифат Қосимова	LISONIY XUSUSIYATLARI ЎЗБЕК ТИЛИ ТАЪЛИМИДА АДАБИЙ МАТН БИЛАН ИШЛАШНИНГ УСУЛЛАРИ (Таниқли ўзбек шоири ва таржимони Минҳожиддин Мирзо шеърлари мисолида)	123
27.	Рустам ШАРИПОВ	ЖАДИДЧИЛИК ВА ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ ИСЛОҲОТИ (<i>Маҳмудхўжа Беҳбудий фаолияти мисолида</i>)	127
28.	Mamajonov Muhammadjon	LINGVOPOETIKA TILSHUNOSLIK SOHASI SIFATIDA	136
29.	Habibullayeva Sohijamol Тўмарис Аъзам Бутунбаева	ҚАШҚАДАРЁ БОЛАЛАР ФОЛЬКЛОР РАҚСЛАРИНИНГ ЭТНОГРАФИК ВА БАДИИЙ-ЭСТЕТИК ХУСУСИЯТЛАРИ	141
30.	Тошниезова Дилфуза	САЙИДМУҲАММАД ХАЛИФА ЙЎЛДОШ ОТА ИБНИ ДАВЛАТ ДЕВОНИ ҚЎЛЁЗМАСИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ ВА ЎЗИГА ХОС ТАРТИБИЙ ТУЗИЛИШИ	144
31.	Sulaymonov Mo‘minjon Xoldorova Gulnoza	NAVOIY HODINING TURKIY ILDIZLARI. “MUHABBATNOMA” HAMDA “FARHOD VA SHIRIN” NING O‘XSHASH LIHATLARI	148
32.	Обиджон КАРИМОВ	ПОЭТИКА МАСАЛАСИНИ ЎРГАНИШДА ЎЗАРО ТАЪСИР ТАЛҚИНИ (ЖАҲОН АДАБИЁТШУНОСЛИГИ МИСОЛИДА)	151
33.	Аюбов Абдусалом	ИСТОРИЯ СЛОЖЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ ДРЕВНЕЙ ФЕРГАНЫ	155
34.	Файзуллоев Бахтиёр	АБДУЛЛА ОРИПОВНИНГ ҚАСИДАНАВИСЛИК МАҲОРАТИ (“Ўзбекистон” қасидаси мисолида)	161
35.	Babaxanova Dilarom	NUTQ STILLARINING LEKSIK-SEMANTIK VA PRAGMATIK XUSUSIYATLARI	168